

Tampereen hiippakunta
helmikuussa 2023

Otamme puheeksi – seksuaalinen kasvu ja turvallinen kasvuympäristö

Tampereen hiippakunta on laatinut toimintaohjelman lasten ja nuorten seksuaalisen hyväksikäytön kohtaamiseen. Tässä toimintaohjelmaan sisältyvässä seksuaalisen hyväksikäytön ennaltaehkäisyyn keskittyvässä osassa haluamme rohkaista seurakuntien työyhteisöjä puhumaan yhdessä lasten ja nuorten seksuaalioikeuksista ja niiden turvaamisesta.

Seksuaalioikeudet

Lapsella ja nuorella on oikeus omaan seksuaalisuuteensa. Myös seksuaalioikeudet kuuluvat subjektiivisiin ihmisoikeuksiin, joita kaikkien ihmisten ja organisaatioiden tulee kunnioittaa riippumatta iästä, sukupuolesta, ihonväristä, seksuaalisesta suuntauksesta tai terveydentilasta. Ne suojelevat yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta, koskemattomuutta ja hyvinvointia.

Seksuaalioikeuksiin kuuluvat esimerkiksi oikeus seksuaalikasvatukseen ja parhaaseen mahdolliseen seksuaaliterveyteen. Ihmisellä on oikeus itse valita kumppaninsa ja tavoitella vastuullista, turvallista ja tyydyttävää seksiä. Jokaisella on myös oikeus itse päättää, haluaako lapsia vai ei.

Suomessa myös lainsäädäntö turvaa ihmisen oikeuden seksuaaliseen ja muuhun koskemattomuuteen.

Pohdittavaksi:

- Miten voisimme seurakunnan toiminnassa edesauttaa seksuaalioikeuksien toteutumista?
- Miten ja mistä tunnistamme niiden loukkaamisen?
- Miten varmistumme siitä, ettemme omalla toiminnallamme saa aikaan jotakin, joka voisi loukata seksuaalioikeuksia?

Turvalliset rajat

On itsestään selvää, että seurakunnan kasvatustyön tulee olla turvallista ja lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen huomioonottavaa. Seksuaalikasvatusta ei ole vain

esimerkiksi seurustelusta ja seksistä rippikoulussa pidetty oppitunti, vaan siihen kuuluu myös tapa, jolla asetumme vuorovaikutukseen lasten ja nuorten kanssa. Turvallisen ympäristön tarjoaminen edellyttää rajojen ja aikuisen vastuun ymmärtämistä ja ylläpitämistä.

Pohdittavaksi:

- Miten ymmärrämme rajat, joissa lapsen kehitystä ja kasvua tuetaan parhaalla mahdollisella tavalla?
- Miten olemme työyhteisönä puhuneet näistä rajoista ja siitä, missä tilanteissa rajat voivat hämärtyä tai liukua?
- Miten rohkaisemme lapsia ja nuoria pitämään omat rajansa?
- Miten toimimme, jos seurakunnassa tapahtuu jotakin, jossa rajoja kaikesta huolimatta ylitetään?
- Miten puutemme lasten ja nuorten tekemisiin tai puheisiin?
- Miten toimimme, jos työtoveri käyttäytyy asiattomasti?
- Miten otamme puheeksi ja puutemme?

Otamme puheeksi

Ihmisen seksuaalisuus ja hengellisyys ovat molemmat hyvin henkilökohtaisia ja syviä ihmisenä olemisen ulottuvuuksia. Siksi niistä voi olla vaikea puhua. Ja siksi niistä on tärkeitä puhua.

Pohdittavaksi:

- Kieli rakentaa todellisuutta ja puhe kertoo yhteisön kulttuurista. Miten työyhteisössämme puhutaan seksuaalisuudesta? Mitä tällainen puhe meille tekee?
- Millainen puhe on vapauttavaa ja vuorovaikutusta rakentavaa? Entä milloin se tuntuu kiusalliselta? Millaista puhetapaa pidämme yllä esimerkiksi rippikoulutoiminnassa?

Seksuaalisen hyväksikäytön kokeminen on syvästi traumatisoiva kokemus

Seksuaalisen hyväksikäytön kohtaaminen on usein emotionaalisesti hämmentävä kokemus. Se, joka ulkopuolisena kohtaa tämän ilmiön, joutuu herkästi itse painimaan syyllisyyden, häpeän ja vihan tunteiden kanssa. Hämmentävä kokemus ja erityisesti häpeä tekee puheeksi ottamisen vaikeaksi. Siksi seksuaalisen hyväksikäytön kohtaamisesta on hyvä puhua työyhteisönä jo ennalta. Voisiko rohkea puhuminen lasten ja nuorten seksuaalioikeuksista sekä hyväksikäytön kohtaamisesta rohkaista asian puheeksi ottamiseen myös laajemmin eri yhteistyökumppaneiden kanssa?

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet

Lasten ja nuorten turvallisuus on aina aikuisen vastuulla. Lapsilla ja nuorilla on oikeus olla tietoisia omista oikeuksistaan ja niistä toimintatavoista, joilla voi reagoida kohtaamaansa seksuaaliseen ahdisteluun tai muuhun asiattomaan kohteluun.

Pohdittavaksi:

- Miten toimimme, jotta lapset ja nuoret voivat seurakunnan toiminnassa tuntea itsensä ja koskemattomuutensa turvatuksi?
- Miten huomioimme tämän työjärjestelyissä ja esimerkiksi leirijärjestelyissä?
- Miten käsittelemme henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja rajoihin liittyviä asioita isokoulutuksessa?
- Miten huomioimme lasten ja nuorten suojelemisen hyväksikäytöltä sosiaalisessa mediassa?

Tampereen hiippakunnan toimintaohjelma lasten ja nuorten seksuaalisen hyväksikäytön kohtaamiseen

Lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, joka tukee myös hänen seksuaalista kasvuaan ihmisenä. Miten toimitaan silloin, kun lapsen tai nuoren oikeuksia rikotaan?

Tätä toimintaohjelmaa on tarkoitus soveltaa silloin, kun henkilö, jota epäillään hyväksikäytöstä, on seurakunnan työntekijä tai vapaaehtoinen ohjaaja. Soveltuvien osien ohjelmaa voidaan käyttää silloinkin, kun hyväksikäyttöä epäillään muissa yhteyksissä, kuten esimerkiksi lapsen kodissa tai lähiympäristössä.

Toimintaohjelmaan sisältyy seurakuntien työyhteisöille suunnattu aineisto Otetaan puheeksi – Seksuaalinen kasvu ja turvallinen kasvu-ympäristö. Sen myötä haluamme rohkaista seurakuntien työyhteisöjä puhumaan yhdessä lasten ja nuorten seksuaalioikeuksista ja niiden turvaamisesta.

Seksuaalisen hyväksikäytön kohtaaminen

Jos epäillään alaikäisen seksuaalista hyväksikäyttöä, seksuaalista kajoamista tai ahdistelua, on tästä välittömästi ilmoitettava poliisille (Rikoslain 15 luku 10 §). Lastensuojelulain mukaan jokaisella on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus kunnan lastensuojelusta vastaavalle toimielimelle, mikäli epäillään, että lasta kohdellaan kaltoin (Lastensuojelulain 5 luku 25 §). Poliisi ja / tai lastensuojeluviranomainen ohjaavat lapsen lääkärin tutkimukseen tarpeen mukaan. Työntekijä voi aina pyytää tilanteen vaatimia toimintaohjeita viranomaisilta.

Jos epäilty on seurakunnan työntekijä tai vapaaehtoistyöntekijä, on otettava yhteys epäillyn esihenkilöön ja lapsen huoltajaan. Jos epäiltynä on joku lapsen perheenjäsenistä on viranomaisten tehtävänä ottaa yhteys huoltajaan.

Mahdollista selvitystä varten on tärkeitä dokumentoida kaikki mitä asiasta on tullut tietoon. Työntekijän, joka epäilee alaikäisen seksuaalista hyväksikäyttöä tai ahdistelua, on syytä keskustella asiasta myös oman esihenkilön kanssa.

Esihenkilön vastuu

Kun kiireellisiin toimenpiteisiin on ryhdytty (katso yllä) esihenkilön tehtävänä on

- harkita mahdollisia henkilöstöhallinnollisia toimenpiteitä (esim. epäillyn tekijän siirtämistä tilapäisesti toisiin työtehtäviin tai jopa virasta pidättämistä) ja olla yhteydessä tuomiokapituliin.
- huolehtia siitä, että uhri ja tämän omaiset saavat ammattitaitoista apua
- tukea keskustelujen ja ohjauksen muodossa heitä, joita tapahtunut eri tavoin koskettaa. Myös esihenkilön on hyvä hankkia tukea sillä tilanteessa ei kenenkään tarvitse yrittää selviytyä yksin.
- antaa asiallista ja tarpeellista tietoa omaisille, piispalle, hiippakunnan viestintään sekä kollegoille ja luottamushenkilöille. Sisäisessä tiedottamisessa noudatetaan seurakunnan kriisitiedottamisen periaatteita ja korostetaan tiedon luottamuksellisuutta.
- arvioida milloin ja miten seurakunnan on ilmoitettava medialle, että seksuaalista hyväksikäyttöä on esiintynyt seurakunnan toiminnan puitteissa. Informaation on oltava asiallista ja mainittava ainoastaan todistetut seikat sekä huomioitava erityisellä tarkkuudella yksilöiden oikeusturva ja yksityisyydensuoja. Ulkoisessa tiedottamisessa tulee noudattaa seurakunnan kriisitiedottamisen periaatteita. Seurakunta voi pyytää viestintään konsultaatiota ja tukea hiippakunnasta ja Kirkon tiedotuskeskuksesta.

Rikostaustaote

Lasten suojelemiseksi laki edellyttää, että työntekijöiden, jotka ovat työssään tekemisissä lasten kanssa, on esitettävä rikostaustaote virkaa vastaanottaessa. Työntekijän ja opiskelijan rikostaustaote annetaan vain henkilölle itselleen.

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjällä on oikeus pyytää vapaaehtoistyöntekijältä rikostaustaote siinä tapauksessa, että järjestäjä antaa vapaaehtoiselle tehtävän, johon kuuluu:

- säännöllisesti ja olennaisesti alaikäisen opetusta, ohjausta, hoitoa, huolenpitoa tai muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa
- ja henkilökohtainen vuorovaikutus alaikäisen kanssa
- ja tehtävän hoitaminen yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida turvata siitä huolimatta, että toiminnan järjestäjällä on käytössä toimintaa koskeva ohje tai tietty menettelytapa, jolla pyritään turvaamaan lasten henkilökohtainen koskemattomuus.

Kaikkien kolmen edellytyksen pitää täytyä, jotta lakia voisi soveltaa. Vapaaehtoistoimintaa varten tarvittavan rikostaustatöiden tilaa vapaaehtoistoiminnan järjestäjä vapaaehtoisen suostumuksella. Tarkemmat ohjeet löytyvät Oikeusrekisterikeskuksen verkkosivuilta.

Seurakunnan työnantajana on huolehdittava siitä, että seurakuntien henkilöstö ja vapaaehtoistyöntekijät tietävät tämän toimintaohjelman sisällön ja että heillä on riittävät valmiudet sen noudattamiseen.